

שמעתתא אליבא דהלכתא

שיטות הראשונים והאחרונים טור בית יוסף והנזשאי כלים ודברי הפוסקים כפי המציאות שבזמנינו
עד הלכה למעשה, היוצאים מסוגיות הגמרא הנלמדת במסגרת חבורת יסודי התורה

מסכת בבא קמא • גליון ל"ו • פרשת ראה תשפ"ו לפ"ק

פג ע"א

(א) גמרא, לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלאות וכו', תנו רבנן לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר, וקושרו ביום ומתירו בלילה, תניא רבי אליעזר הגדול אומר המגדל כלבים כמגדל חזירים, למאי נפקא מינה למיקם עליה בארור, אמר רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן בבל בעיר הסמוכה לספר דמי, תרגמה נהרדעא.

דריש ר' דוסתאי דמן בירי ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות חסר אחת והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים ונבה בה כלב והפילה נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל ההיא איתתא דעלת למיפא בההוא ביתא נבה בה כלבא אמר לה מריה לא תיסתפי מיניה שקולי ניביה אמרה ליה שקילי טיבותיך ושדיא אחיזרי כבר נד ולד.

בטעם האיסור לגדל כלב פירש רש"י במתני', מפני שהוא נושך ומנבח, ומפלת אשה מיראתו, והרי זה שני טעמים, טעם אחד משום שהוא נושך ומנבח, ועוד מפני שמפלת אשה מיראתו.

וטעם ההיתר לגדל כלבים בעיר הסמוכה לספר פירש רש"י, שהוא הגבול בין ישראל לגויים וצריכה שימור.

והנה מפשטות לשון הגמרא משמע שאסור לגדל שום כלב, גם אם אינו כלב רע, וכן משמע מפשטות לשון הרמב"ם, ויש מפרשים בדעת הרמב"ם שטעם האיסור לגדל כלב רע הוא משום לא תשים דמים בביתך, וכמו שאמרו לעיל (דף טו:) שיש בזה איסור מן התורה, וכמו שאמרו מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו וכו' ת"ל לא תשים דמים בביתך, וחכמים אסרו כל הכלבים שהזיקן מצוי.

אבל שיטת היראים הוא שהאיסור הוא רק בכלב רע, וכן מבאר ביש"ש דבסוגיין איירי בדוקא בכלב רע.

היש"ש תמה על מה שנהגו בזמנו לגדל כלבים, וכתב שפלא בעיני, על מה נוהגין עכשיו שמגדלים. ואפילו אם נאמר שעכשיו נחשבים כעיר הסמוכה לספר לכל ישראל שדרים בין הגוים. אבל סוף סוף צריך לקושרו ביום היטב, והביא מה שכתב בחידושי מרדכי (שלטי הגבורים אות א') טעם ההיתר, על מה נהגו להקל האידנא בכלבים. מאחר שבעיר הסמוכה לספר, ביום שאינם יראים קושרו. ובלילה שצריכים שימור יתירנו. ואנו שדרים ביניהם, אפילו ביום מתירים, כעיר הסמוכה לספר, דמתירים בלילה ע"כ. אבל כתב דלא נהירא כלל, חדא, דעינינו רואות דאין אנו צריכין שימור יותר ביום. אע"פ שאנו דרים ביניהם, לעניין שיצילו אותנו הכלבים, יותר מעיר הסמוכה לספר. וכי היכא דקושרו לשם ביום, ה"נ לדידן. ועוד, נהי דאיכא חששא טובא האידנא, וצריכה יותר שימור. מ"מ אינה נראה להתיר כלבים, דאיכא השמת דמים בביתך, וסכנות נפשות, מחמת חששא דשימור ממון. שלא התירו איסור דאורייתא משום ממון, ולא אמרו חכמים אלא ומתירו בלילה, כלומר בזמן שאין אנשים מצויים, וליכא השמת דמים בביתך שכיח כלל. מה שאין כן ביום.

וע"פ דברי היש"ש אפשר לומר שמה שאסרו ביום היינו משום לא תשים, אבל בלילה אין שייך לאסור משום לא תשים, אבל חכמים אסרוהו בסתמא גם בלילה משום לא פלוג או משום שמא ימצאו אנשים בלילה.

והנה הרמב"ם כתב שחכמים אסרו לגדל הכלב בביתו משום דהזיקו מצוי, והיינו שמה"ת אסור בכלב רע, וחכמים אסרו בכלב משום דהזיקו מצוי, וגם לשיטות שהאיסור הוא רק בכלב רע יש לחלק בין ביום שהוא איסור מה"ת לילה שהוא אסור רק מדרבנן.

פסק המחבר (חו"מ ס' תט סע' א):

אסור לגדל כלב רע, אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם. ובעיר הסמוכה לספר, מותר לגדלו, וקושרו ביום ומתירו בלילה. וכתב הרמ"א, וי"א דהשתא שאנו שרוין בין העכו"ם ואומות בכל ענין שרי, ופוק חזי מאי עמא דבר. מיהו נראה אם הוא כלב רע, שיש לחוש שייזק בני אדם, דאסור לגדלו אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל.

ומה שמועיל מה שקשור בשלשלאות של ברזל מבאר הסמ"ע, דאז טעם שישוך וגם טעם שמנבח ומפילות הנשים מיראתו אין כאן, כיון דידועין שהוא קשור, לא מתיראין ממנו מחמת נביחתו ואינן מפילות.

כתב בשולחן ערוך הרב (הלכות שמירת גוף ונפש ובל תשחית סעיף ג), כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה וכו' ואם הניח ולא הסיר המכשולות המביאים לידי סכנה ביטל מצות עשה ועבר בלא תשים דמים כגון אם סולם רעוע עומד בביתו וחצרו.

וכן המגדל כלב רע, ואפילו אינו נושך אלא שמנבח, כי שמא תפיל אשה מיראתו, וכל המגדל כלב רע הרי הוא עומד בארור כמו המגדל חזירים, ואם הוא קשור בשלשלת של ברזל מותר, שאז אין מורא לאדם ממנו, ובעיר הסמוכה לספר וצריכה שימור מאובים מותר לגדלו, וקושרו ביום ומתירו בלילה, וכלב שאינו רע שאינו מנבח על אדם מותר לגדלו בכל מקום ואין צריך לקשרו כלל, ועכשיו נהגו להקל בגידול כלב שאינו קשור ביום, ויש שלימדו עליהם זכות אם אינו נושך ונדחו דבריו, לכן כל ירא שמים יזהר שיהא קשור בשלשלת של ברזל עד שעה שבני אדם הולכים לישן אפילו אינו נושך אלא מנבח.

כתב בפתחי חושן, ראה שכלב מנבח, אפילו בבית, מפריע למנוחת השכנים, והוא בכלל נזקי שכנים, וע"כ יש להזהר להחזיקו באופן שלא ינבח בלילה או בשעה שדרך בני אדם לנוח.

היוצא לנו להלכה:

- לא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, והמגדל עובר משום לא תשים דמים בביתך, אף אם אינו נושך אלא נובך. אא"כ קשור בשלשלאות של ברזל.
- אבל בעיר הסמוכה לספר שרי בזמן שהוא קשור בשרשראות של ברזל ביום ומניחו בלילה.
- ואפשר שאין ההיתר זה נוהג בזמן הזה שיש קאמערע'ס ואלארם סיסטעם.

• כשגרים בין האומות וצריך לכלב לשמירה, אולם עיקר השמירה הוא שהכלב צועק ומעורר הבעה"ב, וזה יכול להיות אפי' כשהכלב קשור בשלשלאות, ולכן יש לו לקשרו, אבל אם יש לו שדה גדול וצריך להניחו בלא קשירה, ואין לו יכולת לעשות שם קאמערע'ס ואלארם, מותר להניחו בלי קשירה, אבל רק בזמנים שאין אנשים בחוץ. אבל מי שיש לו ווערהאוז ויכול לעשות קעמרעס ואלארם אפשר שאסור להתשמש בשמירת כלב.

• הכלב שאינו נושך ואינו מנבח מותר להחזיקו ברשותו, אבל אם הוא מנבח אפי' הוא קשור יש בזה משום נזקי שכנים, ויש לחפש דרכים שלא יפריע לשכנים.

(ב) גמרא לעיל דף פ' ע"א וכן גר שנפל לו כלבים או חזירים בירושה אין מחייבים אותו למכור מיד, אלא מוכר על יד על יד.

פסק המחבר (ח"מ ס' תט סעי' ד):

מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה, אין מחייבים אותו למכרם ביחד, אלא מוכר מעט מעט.

הנה לשון זה בסתמא משמע שנפלו לו בירושה אפי' מאביו ישראל, וכתב **הפרישה** דסבירא ליה לטור דהברייתא נקט גר מפני שאין ישראל נחשדן לעבור תקנת חכמים, אבל אי עבר אחד וגדלם והורישו לבנו גם כן א"צ למכרם בפעם אחת, ומשום הכי סתם רבינו ולא כתב גר שהוריש.

והיינו בדוקא כשעבר אביו, אבל מי שעבר בעצמו וקנה כלבים וחזירים ושב בתשובה, עליו למכור הכל מיד.

ובאופן שקנה בית או קרקע והיה שם גם כלבים או חזירים, ובפרט אם קנה אותם מגוי אפשר שהוא דומה לנפל לו בירושה ומותר למכור מעט מעט.

(ג) במתני'. אין פורסין נישובים ליונים אלא אם כן היה רחוק מן הישוב שלושים רים.

בגמרא: ומישט שלשים רים ותו לא, והתניא בישוב אפילו מאה מיל לא יפרום, רב יוסף אמר בישוב כרמים, רבה אמר בישוב שובכין, ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו, איבעית אימא בדעובד כוכבים ואיבעית אימא בדהפקר ואיבעית אימא בדידיה.

פסק הטור (ח"מ ס' שצ סעי' ד):

אין פורסין רשתות ליונים אא"כ הרחיק לתוך המדבר ארבע מילין, ובמקום כרמים אפילו הרחיק מאה מילין לא יפרוש לפי שהולכין למרחוק על ידי הכרמים וכן אם יש שובכין אפילו הם שלו או של עכו"ם לא יפרוש אפילו ברחוק מאה מיל לפי שהולכין למרחוק על ידי שובכין.

ומה שהביא הטור השיעור של ד' מילין מבאר **הפרישה** שהוא שיעור שלשים רים הנזכר במשנה.

הדרן עלך מרובה

פרק החובל

דף פג ע"ב

(ד) מתני', משנה החובל בחבירו חייב עליו משום המשה דברים בנזק בצער בריפוי בשבת ובושת.

בנזק כיצד סימא את עינו קטע את ידו שיבר את רגלו רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה.

במה ששינוי רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק, פירש **רש"י** שהכוונה לעבד עברי, שהזיקו והפסידו ממון זה שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי. וכ"כ **הנמוקי יוסף**, אבל דעת **הרא"ש** הוא שרואין אותו כאילו הוא עבד כנעני נמכר בשוקא שהוא נמכר לעולם, לפי שעבד כנעני מכירתו עולם היא ויכולה השומא שתהיה כדינא לשום נזקו שהוא נזק עולם כמה הזיקו אילו היה שלם ונמכר לעולם, אבל עבד עברי אין אנו יכולין לשומו כך דמכין שהוא יכול למכור עצמו לשש אין יכולין לשום אותו לעולם כדרך שומת הנזק שהוא נעשה לעולם, ולכן אין הדרך ג"כ לשום אותו אילו נמכר עד לעולם לשש ושש, ועוד דע"י זה יהיה צריך לשלם הרבה יותר.

כתב **הטור** (סימן תכ) בשם **הרא"ש**, שמה שאמרו רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה, ששמין הנזק לכל אדם כפי מלאכתו, כגון אם היה עבד נזקב מרגליות ושבר רגלו, שמין עבד נזקב מרגליות כמה נפחתו דמיו בשביל חסרון רגלו, והוא דבר מועט, ואם קטע ידו הוא דבר מרובה, וכתב הטור דיראה דשומא זו ששמין לאדם כפי מלאכתו היינו דוקא להוסיף בשומא, כגון אם קטע ידו של עבד נזקב מרגליות, אבל אם קטע רגלו והיתה שומתו פחותה משומת עבד העומד לשימוש ולעשות מה שיצוה רבו לפי שהעבד נזקב מרגליות אין רבו מקפיד כל כך על חסרון רגלו שראוי הוא למלאכתו ראשונה ויותר יהיה קבוע במלאכתו ישומו כאילו לא היה נזקב מרגליות דמסתבר שלא יפסיד באומנותו שאם ירצה לא יעשה דבר זה ויהיה כשאר כל אדם הנמכר לכל מיני תשמיש ע"כ.

פסק המחבר (ס' תכ סעי' טו):

כיצד משערים הה' דברים, נזק, אם חסרו אבר או חבל חבורה שאין סופה לחזור שמין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק, כמה היה שוה קודם שחבל בו וכמה נפחתו דמיו אחר החבלה, וכך יתן לו. וכתב **הרמ"א**, ואם היה בעל אומנות, כגון נזקב מרגליות, וקטע לו ידו, משערינן הזיקו כפי מה שהוא. אבל אם קטע רגלו, שאין מזיק לו כל כך, משערינן הזיקו כאילו לא היה בעל אומנות.

וכתב **הש"ך**, דדעת **המהרש"ל** הוא דלענין נזק אין חילוק בשום בני אדם בעולם, אלא שמין אותו כעבד שאינו יודע שום מלאכה, וכתב **הש"ך** דאין טעם לדבריו דהא מכל מקום הזיקו הוא רב יותר מעבד שאינו יודע שום מלאכה.

כתב **הסמ"ע** שאפילו הוא אדם חשוב שיימין נזקו כעבד, ומה שנגע בכבוד חשיבותו זהו משלם לו בכלל בושת, שהיא משתלמת לפי המתבייש, אבל לענין נזק הכל שוין.

ע' **בפתחי חושן** שכתב שיש לדון במי שהוא בעל עסק ומתפרנס בעסקו, או שיש לו אומנות והוא עובד בעצמו ולא אצל בעל הבית ומרויח הרבה ואין נדון בו נזקו, שבודאי אם נדונו כעבד הנמכר יתכן שהפסדו הוא מועט, אבל סוף סוף זה אינו עבד והפסידו הרבה, ובפרט בזמננו שאין מצוי למכור עבד לצמיתות, וכמעט שלא שייך לשום דמי הנמכר לצמיתות, לכאורה לא מסתבר לשום כפי עבד הנמכר, וא"כ מהו השומא והשיעור.

היוצא לנו להלכה:

- החובל בחבירו שהזיק לו איבר שמין אותו אילו היה נמכר לעבד כנעני כמה היה שוה קודם לכן וכמה הוא שוה עכשיו.
- אם יש לו אומנות ומחמת ההיזק אינו יכול להמשיך לעבדו באומנותו שמין הזיקו כפי מה שהוא. אבל אם קטע רגלו, והוא נזקב מרגליות, שאין מזיק לו החבלה לאומנותו, שמין אותו כמו שאין לו אומנות כמה היה יפה וכמה הוא יפה.
- בזמננו שאין מציאות של עבדים אולי אפשר לומר שהאופן שמשערינן אותו באופן זה, אחד שיש לו אומנות, כמה יבקש לקבל מראש עבור אומנותו

לכל ימי חייו, שהרי אינו יודע מראש כמה שנים יחיה וכמה שנים מהם יהיה בבריאות ויוכל לעבוד, ויש לדון במי שהוא סוחר (ביזנעס מאן), ומרוויח סכומים הגונים, ואולי אפשר לומר שמשערים כמה ממון הוא מבקש מאחד שרוצה להיות געלט שותף שלו במסחרו.

דף פד ע"א

(ה) **בגמרא, דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין גובין אותו בבבל.**

ומסיק, כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא ואית ביה חסרון כיס, אבל מילתא דשכיחא ולית ביה חסרון כיס, אי נמי מילתא דלא שכיחא ואית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו, הלכך אדם באדם אף על גב דאית ביה חסרון כיס כיון דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו, בושת אף על גב דשכיחא כיון דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו וכו' כי קאמר רבא בשן ורגל דמועדין מתחילתן נינהו.

פסק המחבר (ס' א סעי' א):

בזמן הזה, דנים הדיינים דיני הודאות והלוואות וכתובות אשה וירושות ומתנות ומזיק ממון חבירו, שהם הדברים המצויים תמיד ויש בהם חסרון כיס, אבל דברים שאינם מצויים, אף על פי שיש בהם חסרון כיס, כגון בהמה שחבלה בחברתה, או דברים שאין בהם חסרון כיס אף על פי שהם מצויים, כגון תשלומי כפל, וכן כל הקנסות שקנסו חכמים, כתוקע לחבירו וכסוטר את חבירו, וכן כל המשלם יותר ממה שהזיק, או שמשלם חצי נזק, אין דנין אותו אלא מומחים הסמוכים בארץ ישראל, חוץ מחצי נזק צרורות מפני שהוא ממון ואינו קנס.

כתב **בהגהות אשר"י, פו"ח** ולא שור בלבד אלא כל שהוא כיוצא בזה גובין, כגון אבות נזיקין דשור כשן ורגל ומבעה והבער ובור, וד' שומרין וריפוי ושבט ובושת, וגנב בקרן וגזלן ועדים זוממין היכא דלא אפשר לאהדורי והמסור הני כולהו וכיוצא בהו גובין בבבל, אבל **מהרי"ח** מספקא ליה באש ובור אי גובין בבבל.

והש"ך בשם המהרש"ל פסק דאין דנין נזקין דאש ובור, אבל **בפת"ש** הביא דברי **השבות יעקב** שהארץ הרבה בענין זה ומסיק דפשוט דדנין דינים אלו דאש ובור בזמן הזה, והוכיח כן בכמה ראיות, וכן משמע **בביאור הגר"א** (ס' תי סק"ג) דדנים בזמן הזה בבור ואש.

כתב הרמב"ם (פרק י' מהל' סנהדרין הל' י):

כל הנישום כעבד אין גובין אותו דייני חוצה לארץ, לפיכך אדם שחבל בחבירו אין גובין הנזק והצער והבושת שהוא חייב בהן דייני חוצה לארץ, אבל שבת ורפוי גובין מפני שיש בהן חסרון כיס, וכן הורו הגאונים ואמרו שמעשים בכל יום לגבות שבת ורפוי בבבל.

על מה שכתב הרמב"ם שדנים שבת וריפוי הקשה **בבית יוסף** דהא אמרינן דאדם באדם אף על גב דאית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו, וכתב שהרמב"ם מפרש דהא דאמרינן דאדם באדם אף על גב דאית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו לא אמרו אלא לענין נזק דאית ביה חסרון כיס ואפילו הכי לא דיינינן ליה בבבל, וכל שכן לצער ובושת דלית בהו חסרון כיס, אבל רפוי ושבט כיון דאית בהו חסרון כיס דיינינן להו בבבל, וטעמא משום דאמר רבא הלשון כל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל, ואין לך נישום כעבד אלא נזק בלבד, ומשמע הא שאר דברים שאינן נישומים כעבד נגבין בבבל, דאם לא כן הוה ליה למסתם סתומי ולמימר אדם שחבל באדם אין גובין אותו בבבל, אלא דצער ובושת אינם נגבין בבבל משום דלית בהו חסרון כיס, ומפני כך במשפט אדם שחבל באדם חילק הרמב"ם בין נזק וצער ובושת לשבת ורפוי.

וכתב הבית יוסף **שהרי"ף והרא"ש** סתמו לגבי שבת וריפוי, וסיים דלענין הלכה כיון שהרי"ף והרא"ש לא ביארו דעתם, והרמב"ם ביאר דבריו וכתב שכן הורו הגאונים ואמרו שמעשים בכל יום לגבות שבת ורפוי בבבל, הכי נקטינן.

פסק המחבר (ס' א סעי' ב):

אדם שחבל בחבירו, אין מגבים דיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל נזק צער ופגם ובושת וכופר, אבל שבת וריפוי מגבים. **וכתב הרמ"א**, וי"א שאף ריפוי ושבט אין דנין, ולא ראיתי נוהגין לדקדק בזה, רק כופין החובל לפייס הנחבל ולקנסו כפי הנראה להם.

בביאור דעת הרמב"ם מה שגובים שבת וריפוי כתב **הסמ"ע** דמכל חבלה מגבין אותן, אפילו מקטיעת ידו דאינו שכיח, מ"מ כיון דשבט וריפוי הן שייכים ג"כ בשאר מכות ופצעים השכיחים, ס"ל להרמב"ם דאין לחלק בין מכה למכה, וגובין מכולן.

פסק המחבר (ס' א סעי' ג):

בהמה שהזיקה את האדם, אין גובין נזקו דיינים שאינן סמוכין בארץ ישראל, מפני שהוא דבר שאינו מצוי, אבל אדם שהזיק בהמת חבירו, משלם נזק שלם בכל מקום. וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל, הואיל והיא מועדת מתחילתה הרי זה דבר מצוי ומגבין אותו דיינים שאינם סמוכין בארץ ישראל.

ולגבי גניבה וגזילה אם דנים בחו"ל, כתבו **התוס' (פד: ד"ה אי נמי)**, דגזילות וחבלות דבעי מומחים כדאמר בפרק קמא דסנהדרין, איכא למימר דגזילות וחבלות מילתא דלא שכיח היא ולכן צריכים מומחים, אבל הודאות והלוואות שכיחי, והקשו דבכמה מקומות מצינו שהיו דנין דיני גזלות, בהגוזל (לקמן דף צו:). ההוא גברא דגזל פדנא דתוורא, ובהגוזל בתרא (לקמן דף קטו). נרשאה גנב ספרא וההוא דגנב גלימא ובהרבה מקומות, יש לדחות דכל הנהו איירי בתפס, או על ידי דאמר ליה אקבעו דינא לא", וכתבו עוד דיש מפרשים דדוקא גזילות שעל ידי חבלות, כגון דמנצו בי תרי ומחו אהדידי עד שתקף אחד מהן וגזל את חבירו, דכי האי גוונא לא שכיח ולא עבדינן שליחותייהו, אבל בסתם גזילות דנים, וכתבו שמעשים בכל יום שאנו דנין דיני גזילות.

הנימוקי יוסף כתב לחלק בשם **הרא"ה** דיש שני מיני גזילות, גזילה גמורה כעין ויגזול את החנית מיד המצרי לא שכיחא ולא דיינינן, אבל שאר גזילות, כגון שטרותיו של חבירו שהפקיד אצלו ושלח ידו בפקדון ושומר שגזל מה שנתן לו לשמור, הני ודאי שכיחי וגובין אותן בבבל, ואפילו כעין ויגזול לא אמרן אלא לענין תשלומין כגון שאין הגזילה קיימת שאין מחייבין אותו לשלם כיון דלא שכיח, אבל אם היא קיימת מחייבין אותו להחזיר ואין מניחין אותו לעבור על דברי תורה.

הרמב"ם (פ"ה מהל' סנהדרין ה"ג) כתב בסתמא, דמי שגנב או גזל גובין ממנו דייני חוצה לארץ הקרן, אבל אין גובין את הכפל, ומשמע שבכל גניבה וגזילה דנין אותו בחוץ לארץ.

פסק המחבר (ס' א סעי' ג):

וכן מי שגנב או גזל, מגבין ממנו הקרן בלבד. **והרמ"א כתב**. ויש אומרים דוקא גזילות דשכיחי, כגון כפר בפקדון וכדומה, אבל גזילה ממש לא שכיחא, ואין דנין, אא"כ הגזילה קיימת, מחייבין להחזירה.

בביאור דעת המחבר כתב **הסמ"ע** דהמחבר ס"ל דכל גזילות דנין חוץ מגזילות הבאות על ידי חבלות, אבל הש"ך כתב דדעת המחבר כדעת הרמב"ם שכתב בסתם כל גזילות דנין, והא דאמרינן דגזילות וחבלות אין דנין דלא שכיחי, היינו הקנס מגזילות, כגון תשלומי כפל וד' וה', אבל את הקרן גובים.

עוד כתב בשם **הב"ח** דאין גובים מה שהוא יותר על הקרן, כגון השבח דלפני יאוש שגובין מן הגזלן, אבל הש"ך נקט דגם השבח מגבין, ולא אתי אלא למעוטי קנס דגזלן כגון כפל.

כתב **בערוך השולחן**, דאף די"א דלאו בכל מיני גזילות דנים בזמן הזה, מ"מ הכרעת גדולי אחרונים בדומה הזו דליכא סמוכים כלל דנים בכל מיני גזילות, דאל"כ תתמלא הארץ חמס.

כתב **הרי"ף**, מנהג שתי ישיבות שאע"פ שאין גובין קנס מנדין אותו עד דמפייס ליה לבעל דיניה, וכד יהיב ליה שיעור מאי דחזי למיתב ליה שרו ליה לאלתר, בין איפייס מארי דיניה בין לא איפייס.

וכתב **הרא"ש** דאפשר שתקנת גאונים הוא, אבל מדינא דגמרא לא משמע הכי, דא"כ אין לך גבייה גדולה מזו, כיון דמשמתין ליה דנקיטנא בכובסיה עד דלישבקיה לגלימיה, וכתב **הטור**, דרב שרירא גאון כתב דלא מצינו בתלמוד לנדותו אלא עד דמסלק הזיקו, אלא שסמכו חכמים האחרונים וראשי ישיבות כי ראו נזק גדול משום שאין דנין דיני קנסות, ועשו תקנה לנדות החובל עד שיפייס הנחבל בקרוב, כי אין דרך לדקדק ולומר כך וכך קצבנו עליך לתת כך וכך, וגם לזה קצבנו ליטול כך וכך, כי זה היה דיני קנסות, אלא משערים בלבם שיעור קרוב ואין מגלין אותו, ומנדין לחובל עד שיפייס לנחבל, ורואין עד כמה מגיע לתת לו, אם קרוב לאשר בליבם והנחבל אינו רוצה לקבל אומרין לו אין בנו כח לנדותו יותר מכאן ומתירין אותו, ואם רחוק ממה שהיה בלבם אין מתירין אותו עד שיקרבו לאותו שיעור.

פסק המחבר (סי' א סעי' ה):

אעפ"י שדיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל אינן מגבין קנסות, מנדין אותו עד שיפייס לבעל דינו, וכיון שיתן לו שיעור הראוי לו, מתירין לו, בין נתפייס בעל דינו בין לא נתפייס. וכן אם תפס הניזק שיעור מה שראוי לו ליטול, אין מוציאין מידו. ואם יאמר הניזק שומו לי נזקי, שאדע עד כמה אתפוס, אין שומעין לו, אלא אם כבר תפס שמין לו ואומרים לו כך וכך תחזיק וכך וכך תחזיר. וכל זה דוקא בקנסות הכתובים, אבל קנסות שבאים חכמים לקנוס מעצמן על תקנתן, גובין בכל מקום.

כתב **הנתיבות בשם התומים**, דאם מת המזיק דאין לנדות בנו, דלא קנסו בנו אחריו, וכל התקנה היתה כדי שלא יתרבו בעלי זרוע ומזיקין בעולם, ודי שיקנסו אותו, אבל בנו שלא היתה ידו במעל אין לקנסו, והבו דלא לסיף על תקנה.

כתב **בקצות החושן** (סק"ז) שמאחר שאין בי"ד דנים שלא בסמוכין, א"כ באופן שהוא חייב ממון ממש, הרי שאף על גב דלא דיינין ליה בזמן הזה כיון דלא שכיחי ולית ביה חסרון כס, מ"מ לצאת ידי שמים הוא בעצמו צריך לשלם, וגזלן הוא אם אינו משלם, אבל קנס ממש לא שייך בהו דינא דשמים, משום דכל דיני קנסות אין

הדבר תלוי רק במה שבי"ד מחייבים אותו, ואם אין הבי"ד דנין אותו לא שייך בהו דינא דשמים.

הדין בתפס הניזק נתבאר בארוכה בפרק ארבעה אבות (דף טו:).

וכתב **התומים בשם המהרש"ל** דדין זה דאין בי"ד שמין כדי שידע כמה יתפוס שייך רק בקנס, אבל בדבר שהוא ממון אלא שאין דנים אותו מפני דלא שכיחי אז שמין לו כדי שידע כמה יתפוס.

היוצא לנו להלכה:

- בזמננו אין בי"ד סמוכים ושלוחותיהו דקמאי עבדין, ומשום כן אין דנים אלא אם כן במילי דשכיחי ואיכא חסרון כס.
- בי"ד דנים בהודאות והלוואות וכתובות אשה וכדומה, וכן במי שמזיק ממון חבירו.
- היזקות של בור ואש לדעת רוב הפוסקים דנים.
- נזקי אדם שהיזק שור אין דנים.
- נזקי בהמה בבהמה בקרן אין דנים. אבל בהמה שהיזק בשן ורגל או בחצי נזק צרורות דנים.
- וכמו כן בכל ענין שנתנו חכמים סכום קצוב אין קונסים אותו.
- נזקי אדם באדם אין דנים בנזק צער ובושת, ובנוגע לריפוי ושבתי, לדעת המחבר דנים אותו והרמ"א כתב שאין דנים.
- גנב וגזלן דנים אותו וי"א דהיינו דוקא בגזילה בעין, אבל אם אינו בעין אין דנים אותו, ולהלכה דנים בגניבות וגזילות.
- אף שאין בי"ד גובים אבל מנדים אותו עד שיפייס לבעל דינו, וכיון שיתן לו שיעור הראוי לו, מתירין לו, בין נתפייס בעל דינו בין לא נתפייס, בזמננו אין מנדין אבל כשחותמין שטרי ברורין כותבין שם שיש כח ביד לעשות פשרה, ע"כ יכולים הבי"ד לכופו לפשר עם הניזק כפי ראות הבי"ד.
- גם אם אין לבי"ד הכח לדון, אבל אם הוא חייב ממון הרי הוא חייב לשלם ואם לא שילם הרי זה גזלן, אבל בקנסות אין לו חיוב אפי' לצאת ידי שמים.
- וכמו כן בתפס ניזק הרי זה שלו ואין מוציאן מידו.
- אם ביקש מבי"ד שישומו לו כדי שיוכל לתפוס אין שמעון לו, ולדברי התומים בשם המהרש"ל בדבר שהוא חייב בממון רק שאין דנין כיון דלא שכיחי שומעין לו אבל דברים שחייב משום קנס אין שמעון לו.
- ועוד בדין **תפס** נתבאר בארוכה בפרק ארבעה אבות (דף טו:).

• הגליון נערך ונסדר ע"י הרב ר' **שלמה לייב וויינבערגער** שליט"א להערות אפשר לפנות אל 1300-537-845

• **לקבל הגליון מדי שבוע באימעיל, נא לשלוח אימעיל אל:** shmaatsa@gmail.com

• בכל יום מתקיים שיעור כללי בין מנחה ומעריב ע"י הרב הנ"ל בחורף בביהמ"ד **אבני צדק**. ובקיץ בביהמ"ד **באגאד** וגם אפשר לשמוע השיעור על **'קול סאטמאר'** 845-537-4000 נומ. 2-1-2-6

• הגליון עובר תחת עין הבקורת של **הרה"ג ר' יוסף שמואל ראטנבערג שליט"א מו"ץ ד'קהלתינו וחבר הבי"ד קרית יואל** ומי שיש לו איזה שאלה בהלכות שנכתבו בהגליון או בדומה לו יכולין לפנות אליו 845-239-1351

• וגם מוסיפין ההלכות **כפי המציאות של זמננו** שנשאלה בבית הוראה במשך השנים, ע"י **הרה"ג ר' יחזקאל געלבשטיין שליט"א מרבני בית הוראה לעניני ממונות קרית יואל**. וכן אפשר לפנות אליו בכל שאלה בדיני ממונות. בבית הוראה 845-782-6465 עקסט. 6

• ואף מי שאין לו פנאי ללמוד ההלכות בפנים, אפשר לו לשמוע השיעור או לעיין בהגליון, ונמצא שעל ידי הוספה קטנה של לערך חמש מינוט ליום יוכלו גם לסיים ד' חלקי ש"ע ביום סיום הש"ס בס"ד.